

Priit Vene

EUROOPA LIIT JA SPORT

+

+

SISUKORD

	EUROOPA LIIT JA SPORT	3
+	XII JAOTIS. HARIDUS, KUTSEÕPE, NOORSUGU JA SPORT. Artikkel 165.....	4
	Euroopa Liitu ja sporti siduvate olulisemate sündmuste kronoloogia	5–9
	1950–1985	5
	1988–1995	6
	1997	6–7
	1999–2003	7
	2004	7–8
	2005–2006	8
	2007	8–9
	2008–2009	9
	Euroopa Liidu spordiga tegelevad institutsioonid	10
+	Euroopa Komisjon	10
	Euroopa Parlament	10
	Euroopa Liidu Nõukogu	10
	Euroopa Nõukogu	11
	Struktureeritud dialoog.....	11
	Kokkuvõtteks	12
	Joonis. Struktureeritud dialoogi osapooled ja nendevahelised suhted	13

EUROOPA LIIT JA SPORT

+

Eesti liitumise järel Euroopa Liiduga 2004. a. mõjutab sporti siseriiklike regulatsioonide kõrval üha enam ka Euroopa Liidu spordipoliitika. Käesoleva ajani ei kuulu küll sport Euroopa Liidu aluslepingutega liidu pädevusse, kuid kaudselt läbi Euroopa Kohtu lahendite, teistes valdkondades tehtud otsuste ja EL institutsioonide algatuste on Euroopa Liidul olnud spordile oluline mõju. Olukord muutub Lissaboni lepingu jõustumisel, mis annab EL-ile pädevuse spordiküsimustega tegelemiseks. Lähemalt Lissaboni leppes allpool.

+

Sporditeema käsitlemine Euroopa Liidu tasandil on arenenud ja teisenenud ühes Euroopa Liidu arenguga. Algselt Euroopas rahu tagamiseks loodud liit kasvas peatselt majandusliiduks ja arenes edasi paljudes valdkondades koostööd tegevaks poliitiliseks liiduks.

Oma esmasel kujunemisperioodil Euroopa Liidul spordi teemadega kokkupuuteid ei olnud. Alles Euroopa Liidu kui majandusliidu väljakujunemisel ja tugevnemisel tekkisid esimesed puutepunktid spordiga, eeskätt spordi majanduslike ja õiguslike aspektidega. Esmakordselt leidis sport käsitlemist 1974. a. Euroopa Kohtu kaasuses, mis käsitles spordiorganisatsiooni reegli vastuolu töajõu vaba liikumise õigusega. Pea kümneks aastaks jäidki töajõu vaba liikumist ja konkurentsi puudutavad kohtuasjad ELi ja spordi ainsateks kokkupuutekohtadeks.

1992. a. Maastrichti lepinguga laienes Euroopa Liidu pädevus sotsiaal-, haridus- ja kultuurisfääri ning tasapisi hakkas teisenema ka ELi suhtumine sporti. Esiialgu vaadati sporti kui sotsiaal-, haridus- ja kultuurisfääri elementi, kuid aasta-aastalt on sport üha enam eristunud spetsiifilise valdkonnana.

Sport on leidunud seoses EL lepingutega mainimist 1997. a. Amsterdami lepingule lisatud deklaratsioonis ja 2000. a. Nice'i lepingule lisatud deklaratsioonis. Kumbi dokument ei loonud EL institutsioonidele pädevust spordiküsimustega tegelemiseks. Esmakordselt käsitleti sporti EL lepingute põhitekstis 2004. a. algatatud põhiseaduslepingus. Põhiseaduslepingu protsessi umbejooksmise järel 2007. a. algatatud Lissaboni lepingusse kandus sporti käsitlev osa üle pea muutumatult.

Lissaboni lepingu ratifitseerimisprotsess liikmesriikide poolt vältas ligemale kaks aastat. Leping jõustus 1. Detsembri 2009. Lissaboni leping lõi EL institutsioonidele õigusliku aluse spordiküsimustega tegelemiseks lepingus sätestatud piirides ning sport omandas EL struktuuris iseseisva ja võrdväärse positsiooni haridus-, kultuuri- ja sotsiaalvaldkonna kõrval.

+ *Väljavõte: Lissaboni leping. Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon (Euroopa Liidu teataja 9.05.2008)*
<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1296&lang=et>

XII JAOTIS. HARIDUS, KUTSEÕPE, NOORSUGU JA SPORT

Artikkel 165

1. ...
Liit panustab Euroopa spordiküsimuste edendamisse, võttes arvesse selle eripära, vabatahtlikkusel põhinevaid struktuure ning selle sotsiaalset ja kasvatuslikku funktsiooni
2. *Liidu tegevusega püütakse:*

arendada Euroopa mõõdet spordis spordivõistluste aususe ning avatuse ja sporditöö eest vastutavate asutuste omavalhise koostöö edendamise ning sportlaste, iseäranis noorte sportlaste füüsilise ja vaimse puutumatus kaitsmise kaudu.
3. *Liit ja liikmesriigid edendavad hariduse ja spordi valdkonnas koostööd kolmandate riikidega ja pädevate rahvusvaheliste organisatsioonidega, eriti Euroopa Nõukoguga.*
4. *Selleks et aidata kaasa käesolevas artiklis märgitud eesmärkide saavutamisele:*
- *võtavad Euroopa Parlament ja nõukogu seadusandliku tavamenetluse kohaselt ja pärast konsulteerimist majandus- ja sotsiaalkomiteega ning regioonide komiteega vastu stimuleerivaid meetmeid, välja arvatud igasugune liikmesriikide õigusnormide ühtlustamine;*
 - *võtab nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal vastu soovitusi.*

Alljärgnevalt Euroopa Liitu ja sporti siduvate olulisemate

sündmuste kronoloogia. Euroopa kohtu kaasused on järjepideva kronoloogilise pildi huvides märgitud kohtuasja nimega. Kohtuasjade kokkuvõtted leiata eraldi peatükist.

1950

9. mai – Prantsuse valitsus esitas Schumani deklaratsiooni kaudu ettepaneku Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse (ESTÜ) loomiseks.

1951

18. aprill – Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Hollandi, Belgia ja Luksemburgi valitsused allkirjastasid ESTÜ asutamislepingu.

1957

Rooma lepingud

25. märts – allkirjastasid Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Hollandi, Belgia ja Luksemburg Euroopa Majandusühenduse (EMÜ) ja Euroopa Aatomienergia Ühenduse (Euratom) asutamislepingud. Kolme ühenduse – ESTÜ, EMÜ ja Euratomi – lepingud moodustavad tänapäevase Euroopa Liidu aluse ja neid nimetatakse kokkuvõtlikult Rooma lepinguteks.

1974

Esimeseks Euroopa Ühenduste puutepunktiks spordiga sai Euroopa Kohtu kaasus Walrave/Koch *versus* Rahvusvaheline Jalgratturite Liit.

See oli esimene spordivaldkonna juhtum, mistõttu pidi kohus kõigepealt kindlaks tegema, kas Euroopa Liidu õigus on spordi suhtes kohaldatav. Kohus leidis, et:

„spordiga tegelemine kuulub ühenduse õiguse kohaldamisalasse ainult siis, kui see on majandustegevus EMÜ asutamislepingu artikli 2 tähenduses.“

Käesolevast ja järgnevalt nimetatud kaasustest pikemalt peatükis “Euroopa Liidu olulisemad sporti puudutavad kohtulahendid”

1976

Dona´ kaasus

1985

Kodanike Euroopa ajutise komisjoni raportis (tuntud kui Adonnino raport) loetletakse abinõude hulgas, mis aitaksid suurendada Euroopasse kuulumise tunnet, teiste seas ka sporti ning selle ühendavat ja integreerivat mõju.

1988

Larive'i raport

Euroopa Parlament kinnitas oma esimese sporti ja Euroopa Ühendust puudutava raporti. Raporti koostas parlamendi kultuuri-, noorsoo-, haridus- ja meediakomisjon (komisjoni nimes on sport alles 1999. aastast). Raport kritiseeris Euroopa Ühenduse poliitikat, et see on suhetes spordiga "ühekülgne ja lihtsustav".

1991

Euroopa Komisjon kutsus ellu spordifoorumi, kus olid esindatud nii riikide olümpiakomiteed kui spordiküsimustega tegelevad ministriumid. Esimene foorum toimus 17.12.1991 Brüsselis. Sellest ajast on liikmesriikide valitsuste ja spordiorganisatsioonide esindajad ning Euroopa Komisjoni liikmed kohtunud vähemalt kord aastas, et arutleda Euroopa Liidu ja spordi suhteid puudutavaid olulisi küsimusi.

1992

Euroopa Ühenduse 12 valitsusjuhti allkirjastasid Euroopa Liidu lepingu, mida traditsiooniliselt nimetatakse allkirjastamise koha järgi Maastrichti lepinguks. Alates sellest ajast võeti ka Euroopa Ühenduse asemel kasutusele nimetus Euroopa Liit. Maastrichti lepinguga laienes Euroopa Liidu kompetents hariduse, kultuuri, tervishoiu, välis- ja kaitsepoliitika, õiguse ning sisejulgeoleku küsimustele.

1993

Saksa Spordiföderatsioon koostöös Saksa Olümpiakomitee ja Saksa regionaalsete spordiliitudega avas Brüsselis Saksa Spordi Esinduse (EU Office of German Sports), eesmärgiga koguda ELi sporti puudutavat infot ja esindada organiseerunud spordiliikumiste huve. Hiljem liitusid Saksa Spordiesindusega Austria, Prantsusmaa, Hollandi, Norra, Rootsi, Taani ja Soome spordi katusorganisatsioonid, Euroopa Olümpiakomitee ning mitmed teised üle-euroopalised spordiühendused.

1995

Bosmani kaasus

1997

Packi raport. ELi Parlamendi kultuuri-, noorsoo-, haridus- ja meediakomisjoni 1997. aasta mais esitletud dokument annab põhjaliku ülevaate ELi rollist spordisfääris. Doris Packi raportiga kutsus ELi institutsioon, Euroopa Parlament, esmakordselt üles looma ELi lepingutes õiguslikku alust spordi käsitlemiseks

1997

2. oktoobril 1997 kinnitasid 15 riigi juhid Amsterdamis põhjalikult ümberkorraldatud Euroopa lepingud. Lepingute muutmise ja

täiendamise eesmärgiks oli asetada selgelt rõhk Euroopa identiteedile ning muuta ELi poliitika liikmesriikide kodanikele läbipaistvaks, lähedasemaks ja jälgitavamaks. Amsterdami lepingu kokkuvõttele on lisatud sporti käsitlev deklaratsioon. Deklaratsioon rõhutab spordi olulist sotsiaalset rolli, märgib ära vajaduse võtta arvesse spordi erilist olemust. Deklaratsioon ei ole liikmesmaadele siduv ega anna ELi institutsioonidele õiguslikku alust spordi küsimuste reguleerimiseks.

1997

Euroopa Komisjoni Hariduse ja kultuuri direktoraadi juurde moodustatakse eraldi spordiosakond.

1999

Euroopa Ülemkogul Helsingis esitas Euroopa Komisjon raporti, milles kutsus üles säilitama Euroopa spordi struktuuri ja kaitsma spordi sotsiaalset funktsiooni ühenduse raames. Peamiselt toetus raport Euroopa Komisjoni algatatud ja spordiorganisatsioonidega peetud arutelude tulemusel valminud diskussioonidokumendile "Euroopa spordimudel".

2000

Euroopa Ülemkogul Nice'is reformiti Euroopa lepinguid eelseisva suure laienemise huvides. Lisaks liitsid riikide valitsusjuhid lõppdokumendile sporti puudutava lisa "Deklaratsioon spordi eriomasest iseloomust ja tema sotsiaalsest, hariduslikust ja kultuurilisest funktsioonist ning selle arvestamise vajadustest poliitikate kujundamisel". Deklaratsioon on ulatuslikum kui Amsterdami lõppdokumendile lisatu, kuid ka see ei andnud Euroopa Liidu institutsioonidele õiguslikku alust reguleerivaks tegelemiseks spordi valdkonnas.

2000

Deliège'i kaasus

2000

Lehtoneni kaasus

2003

Kolpaki kaasus

2004

Euroopa põhiseaduse leping

29. oktoobril 2004. a. kiitsid 25 liikmesriigi riigi- ja valitsusjuhid heaks Euroopa põhiseaduse lepingu. Sporti leiab esmakordselt käsitlemist lepingu põhitekstis.

2004

Euroopa aasta “Haridus läbi spordi”

Euroopa Komisjon kuulutas 2004. aasta “Haridus läbi spordi” aastaks. Teemaatilise aasta peaesmärkideks oli esile tuua spordi rolli hariduses ja rõhutada õpilaste kehalise aktiivsuse tähtsust. Aasta vältel viidi ellu ligi 180 teemaatilist projekti, mida Euroopa Liit toetas kokku 13 miljoni euroga.

2005

Prantsusmaa ja Hollandi referendumite negatiivsed tulemused seiskasid Euroopa põhiseaduse lepingu ratifitseerimise protsessi.

2005

Simutenkovi kaasus

2006

Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu kinnitasid uueks eelarveperioodiks (2007–2013) “Kodanike Euroopa” (*Citizens for Europe*) programmi. Esmakordselt on organisatsioonide hulgas, kellele on avatud juurdepääs programmile, nimetatud otseselt spordi valdkonnas tegutsevaid kodanikuühendusi.

2006

Meca-Medina ja Majceni kaasus

2007

30. mail avaldas Euroopa Komisjon toitumise ja ülekaalulisuse küsimustele pühendatud valge raamatu, milles muuhulgas rõhutatakse spordi ja spordiorganisatsioonide olulist rolli liikumisharrastuste edendamisel, kooli osa laste liikumisharjumuste kasvatamisel ning vajadust kujundada elukeskkonda nii, et see soodustaks igapäevast liikumist aktiivsel viisil (jalgrattaga või jalgsi tööle-koju sõitmine, mänguväljakud ja liikumispaidad jne). Toitumise ja ülekaalulise teemat käsitlev valge raamat on kavandatud toimima sünergias spordi valge raamatuga. Spordi valge raamatu ja sellega kaasnevad dokumendid leiab komisjoni kodulehelt: http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/keydocs_nutrition_en.htm

2007

11. juulil avaldas Euroopa Komisjon “Valge raamatu spordist”. Valge raamat on Euroopa Komisjoni poolt väljaantav dokument, mis sisaldab ametlikke ettepanekuid konkreetsetes valdkonnas meetmete võtmiseks. Raamat käsitleb laia spektrit spordiküsimusi, alustades spordi sotsiaalsest, kultuurilisest ja hariduslikust rollist – kuni

vabatahtlike töö ja spordi majanduslike aspektide, profispordi- ja dopinguvastase võitluse küsimusteni. Samal ajal valge raamatuga avaldas Euroopa Komisjon 53 punktist koosneva tegevuskava "Pierre de Coubertin", millest komisjon lähtub oma spordisuunalises töös lähiaastatel. Valge raamatu ja sellega kaasnevad dokumendid leiab Komisjoni kodulehelt http://ec.europa.eu/sport/white-paper/index_en.htm

2007

23. juunil leppisid ELi juhid kokku valitsustevahelise konverentsi üksikasjalikus mandaadis ummikusse jooksnud põhiseaduse lepingu ülevaatamiseks. Loobuti lepingu kõlavast nimest ja nimetati see tööversiooniks reformilepinguks. Sporti käsitlev osa jäi sisuliselt samasuguseks, kui see oli põhiseaduse lepingus. Leping allkirjastati liikmesriikide riigijuhtide poolt 13. detsembril ja sai allkirjastamiskoha järgi nimeks Lissaboni leping.

2008

Saksa Spordi Esindus (EU Office of German Sports) reorganiseeritakse Euroopa Olümpiakomitee EL Esinduseks (EOC EU Office). Kodulehekülg <http://www.eu-sports-office.org>

2008

Lissaboni lepingu ratifitseerimisprotsess pidurdub seoses Iirimaa rahvahääletuse negatiivne tulemusega.

2008

Mote kaasus

2009

Iirimaa ratifitseerib Lissaboni lepingu ja seejärel ka Poola ja Tšehhi. 1. detsembril leping jõustub. Leping annab EL institutsioonidele pädevuse spordiküsimustes ja määratleb selle ulatuse.

EUROOPA LIIDU SPORDIGA TEGELEVAD INSTITUTSIOONID

Euroopa Komisjon

Euroopa Komisjonile kuulub Euroopa Liidus õigusaktide algatamise, EL Nõukogu otsuste elluviimise, lepingute ja seaduste täitmise jälgimise funktsioon.

Komisjonis tegeleb spordiküsimustega hariduse ja kultuuri peadirektoraadi juures asuv spordiosakond. Osakonna missiooniks on arendada Euroopa sporti EL lepingutes sätestatud piirides. Spordiosakonna töö oluliseks aluseks on koos valge raamatuga valminud tegevuskava "Pierre de Coubertin".

Seoses Lissaboni lepingu jõustumisega on spordiosakonna roll muutumas. Millised need muutused on selgub paljus eeloleval 2010. aastal.

Euroopa Parlament

Euroopa Parlamendi tähtsamateks ülesanneteks on EL eelarve ning Euroopa Komisjoni presidendi ja komisjoni koosseisu kinnitamine. Muudes küsimustes on olenevalt konkreetse otsuse langetamise mehhanismist parlamendil kas kaasotsustusõigus või mõjutab ta otsustusprotsessi seisukohavõttudega.

Euroopa Parlamendis käsitleb sporditeemasid eelkõige kultuuri, hariduse ja noorsootöö komisjon (CULT-Committee). Tänu komisjoni initsiatiivile on sport lisatud abikõlbuliku tegevusena mitmetesse EL programmidesse – näiteks Kodanike Euroopa, Euroopa Noored.

Euroopa Liidu Nõukogu

Euroopa Liidu Nõukogul on EL-is otsustusfunktsioon. Nõukogu koosneb liikmesriikide valdkondade ministritest. Nõukogu kinnitab lõplikult otsused kõigis küsimustes, kaasa arvatud neis, kus parlament on kaasotsustajaks.

Kuni Lissaboni lepingu jõustumiseni tegeles Euroopa Liidu Nõukogu spordiküsimustega nn. mitteametlike kohtumiste vormis (*non formal meeting*). Kohtumistel kooskõlastati riikidevaheliselt vaateid ja formuleeriti ühissiseukohti. Kohtumised olid enamasti kahel tasemel - ministrid, olenevalt riigist kas spordiministrid või ministrid, kelle haldusalasse sport vastaval maal kuulub ja spordidirektorid, olenevalt riigist kantslerid, asekanterid või ministeeriumi spordiosakonna juhid. 2004. a. leppisid EL spordiministrid kokku kohtumiste jooksul

püsiva päevakorra (*Rolling Agenda*), et tagada spordile oluliste teemade järjepidev käsitlemine. Need on:

- dopinguvastane võitlus
- sport ja tervis
- sport ja haridus
- spordi sotsiaalne funktsioon
- sport ja vabatahtlikkus
- spordi majanduslik mõõde

Teemade hulgast valis eesistujamaa ühe või mitu oma eesistumise ja kohtumiste peateemaks.

Seoses Lissaboni lepingu jõustumisega toimuvad 2010 aastal esimesed ametlikud spordidirektorite kohtumised ja koguneb EL spordi nõukogu, kuhu kuuluvad liikmesriikide spordiministrid. Milliseks spordi käsitlemine EL nõukogus kujuneb näitab lähem aeg.

Euroopa Nõukogu

Lisaks Euroopa Liidule ja tema institutsioonidele tegeleb üle-euroopaliselt spordiküsimustega ka Euroopa Nõukogu. Euroopa Nõukogu võib sarnase nime tõttu kergesti segi ajada Euroopa Liidu Nõukoguga, kuid tegemist on Euroopa Liidust vanema, suurema liikmesmaade arvuga, iseseisva rahvusvahelise organisatsiooniga.

Euroopa Nõukogu on asutatud 1949.a. ja tema liikmeskonda kuulub 47 Euroopa riiki. EN peamine tegevus on suunatud demokraatia ja õigusriigi edendamisele ning inimõiguste kaitsele, kuid ka Euroopa identiteedi ja kultuurilise mitmekesisuse kaitsmisele ja arendamisele.

Euroopa Nõukogu spordiküsimustega tegelevaks üksuseks on Ministrite komitee (Committee of Ministers) spordi arendamise komisjon (Committee for the Development of Sport), kelle ülesandeks muuhulgas on korraldada iga kahe aasta järel Euroopa spordiministrite konverents. Pikka aega oli Euroopa Nõukogu spordiküsimustes kõige aktiivsem üle-euroopaline poliitiline organisatsioon kuid viimastel aastatel on initsiatiiv liikunud rohkem Euroopa Liidu institutsioonidele.

Struktureeritud dialoog

Ülal kirjeldasime peamisi Euroopa Liidu institutsioonide ja Euroopa Nõukogu rolli Euroopa spordipoliitika kujunemisel. Teiseks oluliseks osapooleks Euroopa spordipoliitika kujundamisel on mitteriiklikud spordiorganisatsioonid.

Nagu spordile üldiselt, nii ka Euroopa spordile on iseloomulik keeru-

line ja läbipõimunud organisatsiooniline struktuur. Spordiorganisatsioonide on palju, nad tegutsevad erinevates valdkondades ja erinevatel tasanditel. Organisatsioonide autonoomsuste ning finantsiline ja organisatsiooniline suutlikkus osaleda EL tasemel dialoogis on väga erinev. Rahvusvaheliste katusorganisatsioonide liikmeskonda kuulub tihti rohkem riike kui Euroopa Liitu. Eelpoolnimetatud on vaid mõned keerukused EL institutsioonide ja riiklike ning mitteriiklike spordiorganisatsioonide vahelise dialoogi korraldamisel. Tegevuskavas Pierre de Coubertin on sõnastatud 5 dimensiooni, mida komisjon dialoogi kujundamisel järgib.

- üksikud spordialad – rahvuslikud, Euroopa ja ülemaailmsed föderatsioonid ja liigad
- liikmesriigid – rahvuslikud spordi katusorganisatsioonid ja Euroopa katusorganisatsioonid
- olümpia- ja paraolümpia liikumine – rahvuslikud, Euroopa ja rahvusvahelised olümpia- ja paraolümpiakomiteed
- muud Euroopa mastaabis tegutsevad huvirühmad ja *lobby* grupid
- avaram Euroopa perspektiiv – Euroopa Nõukogu

Struktureeritud dialoogi osapooli ja nendevahelisi suhteid iseloomustab joonis lk 13.

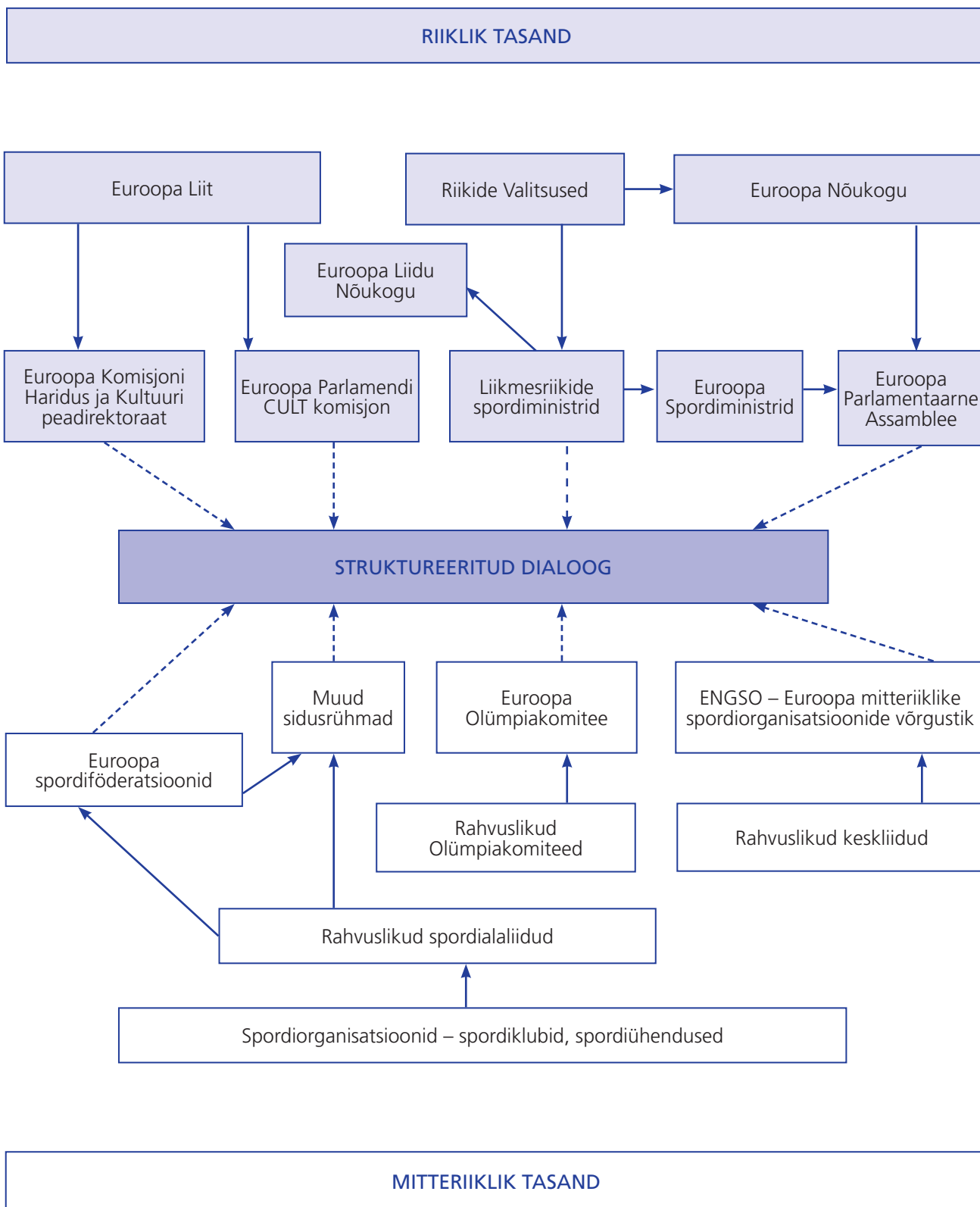
Kokkuvõtteks

EL mõju Eesti spordile on olnud enim tajutav EL fondide ja programmide kaudu. Struktuurifondidest rahastatud regionaalarengu ja maaelu programmide toel on Eestis rajatud ja remonditud arvestataval hulgal spordirajatisi. Euroopa Sotsiaalfondi poolt finantseeritud haridusprogrammiga on arendatud välja treenerite tasemekoolituse süsteem.

Otsest mõju spordile, eeskätt profispordile, avaldavad Euroopa Kohtu lahendid, mida peavad oma töös arvestama kõik spordiorganisatsioonid.

Vähem märgatud on ehk pikka aega väldanud arutelud spordi spetsiifilise olemuse, majandusliku mõju ja sotsiaalsete, hariduslike ja tervishoiualaste väärtuste üle, mille ühe praktilise tulemusena on 2007 – 2013 eelarveperioodil sport abikõlbliku tegevusena leidnud tee EL programmidesse.

Lissaboni lepingu jõustumine suureneb EL mõju spordile oluliselt. Euroopa Liidu spordi nõukogu loomine annab liikmesmaade vahelisele koostööle spordipoliitika kujundamisel institutsionaalse aluse ja otsustusjõu. Sport saab koha EL eelarves. Kavandatakse spetsiaalselt spordile suunatud programmid.

Joonis. Struktüreeritud dialoogi osapooled ja nendevahelised suhted